

Тетяна НАЛИВАЙКО

олігофренопедагог, вчитель
української мови та літератури
Комунальний заклад
«Харківська спеціальна школа № 2»

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ТА БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті розглядаються питання взаємодії спеціального закладу освіти та сім'ї для забезпечення освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуто форми та методи співпраці педагогів з батьками. Нормативна база спеціальної освіти законодавчо регламентує участь батьків у процесі освіти та реабілітації та визначає роботу з сім'ями як один із напрямів діяльності спеціальних закладів освіти. У статті приділяється особлива увага ролі батьків та їхньому активному залученню до навчального процесу дитини з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: спеціальний заклад освіти, організація освітньо-корекційної роботи, взаємодія з батьками, діти з особливими освітніми потребами.

Tetiana Nalyvayko. Organization of interaction between the special educational institution and parents of children with special educational needs

The article examines the interaction of a special educational institution and the family to ensure education for children with special educational needs. Forms and methods of cooperation between teachers and parents are considered. The regulatory framework of special education legally regulates the participation of parents in the process of education and rehabilitation and defines work with families as one of the areas of activity of special education institutions. The article pays special attention to the role of parents and their active involvement in the educational process of a child with special educational needs.

Keywords: special educational institution, organization of educational and correctional work, interaction with parents, children with special educational needs.

Постановка проблеми. В сучасних умовах освітніх закладів України нагальною є потреба у посиленні ресурсів педагогів та родини, які мають за мету забезпечити права дітей з особливими потребами на якісну освіту. Для успішної реалізації освітньо-корекційного процесу в спеціальних закладах освіти надзвичайно важлива ефективна співпраця педагогів та сім'ї дітей з особливими потребами. Необхідність розробки проблеми налагодження ефективної взаємодії між педагогами та батьками учнів з особливими освітніми потребами зумовлюється передусім тим, що більшість аналізованих досліджень присвячені процесу взаємодії закладів освіти з родинami в загальній або

спеціальній освіті, ігноруючи особливості освітнього середовища спеціального закладу освіти та розвитку дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Численні дослідження різних аспектів проблеми корекційного навчання та виховання дітей з інтелектуальними порушеннями висвітлюють у своїх роботах: В. Бондар, О. Гаврилова, І. Єременко, С. Миронової та інших. Проведення корекційно-розвивальної роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку та роль батьків у цьому процесі досліджують: Л. Вавіна, В. Засенко, А. Колупаєва, С. Миронова, Н. Назарова, Т. Сак, В. Синьов, Н. Софій, О. Таранченко, В. Феоктістова, Л. Шипіцина, Н. Шматко та інші.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розглянути особливості взаємодії спеціального закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначено в нормативних документах, спеціальний заклад освіти надає послуги сім'ї дитини з особливими освітніми потребами, адже умова успіху освітньо-корекційного процесу – співпраця з сім'єю дитини, яка є повноправною учасницею процесу реабілітації. Сім'я має брати участь у створенні плану реабілітації та у здійсненні його фрагментів у домашніх умовах. Вона повинна знати про всі впливи на дитини та давати на них згоду. Ці права випливають з природного права батьків піклуватися про свою дитину.

Зазначимо, що кожен з батьків має право приймати рішення про спосіб виховання своєї дитини та обирати заклад освіти, до якого хоче її відправити, має право висловлювати думку про роботу закладу, який відвідує дитина (це не означає, що освітня установа не може захищатися, якщо думка необ'єктивна чи помилкова). В той же час і заклад освіти має враховувати специфіку функціонування сім'ї, плануючи роботу з дитиною – спільно з сім'єю створюється план реабілітаційних впливів, який передбачає реалізацію окремих частин цього плану вдома; Заклад освіти зобов'язаний обговорювати з батьками успіхи, які робить дитина, а також труднощі, якими вона стикається – підтримуючи сім'ю у вихованні дитини та вирішенні різних проблем. Добросовісне

виконання цієї функції можливе тоді, коли як батьки, так і вчителі приймають одне одного та довіряють один одному [2].

Для початку успішної співпраці необхідно завоювати довіру та симпатію батьків, тільки в цьому випадку батьки приймуть пропозиції та активно співпрацюватимуть. Один з найкращих способів встановити гарний контакт із батьками – підкреслити сильні сторони їхніх дітей. Варто застосовувати наступні основні принципи співпраці з батьками:

- підтримувати батьків, демонструючи їм успіхи і приховуючи позитивні емоції стосовно дитині;
- не висувати вимоги, а зміцнювати позитивні аспекти зустрічей;
- не оцінювати і не намагатися насильно змінювати їхнє життя;
- підкреслювати та підтримувати право батьків на нормальне життя, обмежені можливості їхньої дитини не перешкода;
- дитина потребує обох батьків – часто підкреслювати роль батька у розвитку дитини [4].

Дуже часто батьки бояться бути щирими в контактах зі спеціальним закладом освіти, оскільки вважають, що це може нашкодити їм, проте існують перевірені, ефективні форми створення зв'язків між учителем та сім'єю:

- близьке знайомство з сім'єю за межами закладу освіти, не обов'язково у них вдома (для багатьох це може бути порушенням їх права на особисте життя), але в нейтральних місцях та ситуаціях (реабілітаційний табір, екскурсія, зустріч біля багаття тощо);
- організації груп підтримки для батьків;
- вивчення думки батьків, наприклад за допомогою анкет, за темами, що стосуються діяльності закладу освіти і пов'язаних з нею очікуваннями, навіть якщо їх неможливо виправдати;
- допомогу батькам у створенні формальних структур, які співпрацюють з освітньою установою (рада школи, суспільство, фонд, філії громадських та інших організацій);
- запрошення брати участь у засіданнях команди супроводу, у частині, що стосується їхньої власної дитини, отримання від них інформації про його розвиток, спосіб життя, стан здоров'я тощо;
- організація відкритих уроків та заходів у зручний для батьків час;

– популяризація сучасного підходу та знань на тему обмежених інтелектуальних здібностей, юридичних прав сімей із дитиною з обмеженими можливостями;

– індивідуальні контакти батьків із вчителями [3].

Зрозуміло, як форми, і сфера співробітництва з батьками значною мірою залежатимуть від доступності та можливостей батьків, але намагатися встановити співпрацю необхідно завжди. Вчитель також має бути природним союзником батьків у подоланні численних труднощів та спрямовувати їх кроки до неурядових установ та організацій, які допомагають особам з обмеженими можливостями [2]. Таким чином, вчитель має зміцнювати свій авторитет та підвищувати силу педагогічних впливів. Необхідно усвідомлювати, що сприйняття школи батьками залежить насамперед від вчителя групи, до якої потрапив учень, чи вчителя, який веде індивідуальні заняття. Поточна робота з батьками. Встановити хороший контакт набагато легше, якщо вчитель дивиться на сім'ю з позитивною установкою, тобто якщо думатиме в наступному ключі:

– батьки моїх учнів, навіть ті, які здаються найбільш конфліктними, потребують такого а повазі, яку я вимагаю стосовно себе;

– більшість батьків дуже самотні у своїх діях і дезорієнтовані, а їхня поведінка, яке я не завжди приймаю, найчастіше є самозахистом; я не можу оцінювати батьків моїх учнів, я можу лише оцінювати їхню поведінку;

– якщо вони чимось образять мене, я не можу керуватися враженням самолюбством; можливо, що на їхньому місці я зробив би ще гірше;

– можливо, я перша людина, яка простягає їм руку, щоб показати, що сторонні люди можуть бути доброзичливими; якщо я думатиму про них позитивно і зможу показати це своєю поведінкою, є шанс, що вони почнуть думати про мене так само;

– показниками мого позитивного мислення можуть бути такі дії: надання всім контактам особисто-формального статусу, а не суто формального (запрошую на збори не тому, що маю звітувати про його проведення, а тому, що хочу передати щось важливе про їхню дитину і хочу з ними зустрітися); відповідальне ставлення до всіх дій (правильна атмосфера зустрічей, іменні запрошення тощо); участь у заходах,

організованих для дітей, як партнер, а не офіційна особа; пропонувати різноманітні заходи, поїздки [3].

Описані вище дії не повинні призводити до втручання у приватне життя вчителя, а отже, не повинні, наприклад, означати необхідність підтримки з батьками дружніх контактів. Підтримка роботи з батьками може набувати різних форм. Найлегше вирішувати проблеми (що стосуються специфіки функціонування учнів, суто виховні проблеми, способи роботи з ними вдома) у ході розмов вдома, у школі чи під час класних зборів. Можна також – після з'ясування потреб певної групи батьків – організувати для них зустрічі з фахівцями, встановити контакт з іншими людьми, що борються з подібними проблемами.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, основою успішної співпраці між закладом освіти та родиною, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами, є встановлення довірливих стосунків, які базуються на активній співпраці, взаєморозумінні, довірі та толерантному ставленні. Такі стосунки дозволяють батькам відчувати свою важливість та значущість у процесі адаптації та розвитку своєї дитини. Батьки стають активними учасниками виховання та навчання своєї дитини, знаходяться у взаємодії з педагогами та іншими фахівцями, що допомагає їм краще розуміти особливості розвитку своєї дитини та відчувати себе рівноправними партнерами у процесі вирішення проблем медико-педагогічної та соціально-психологічної реабілітації і професійного розвитку своєї дитини.

До перспектив подальших досліджень відносимо питання організації спільних заходів з батьками дітей з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гудима О. В. Особливості особистісно-орієнтованого навчання у спеціальній школі. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2018. С. 61-64.
2. Засенко В., Прохоренко Л. Освіта «особливих» дітей: стратегія розвитку. *Рідна школа*, 2019. № 3-4, С. 48–52.
3. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: [навч.-метод. посіб. у 9 книгах]. За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Інклюзивна освіта: вибір батьків. Кн. 1. К., 2010. 70 с.
4. Чеботарьова О.В. Теоретичні та методичні основи реалізації змісту освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. *Теорія і практика спеціальної педагогіки та психології* : зб. наук. праць. Київ, Вип. 9. 2018. С. 75–80.